

СВИСТУН Валентина Іванівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Інститут професійно-технічної освіти НАПН України
(м. Київ, Україна)

ПРИОРИТЕТНІ НАПРЯМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Система професійно-технічної освіти (ПТО) в цілому й управління цією системою змінюються залежно від економічних, соціокультурних умов у зв'язку з появою на новому етапі розвитку суспільства нових цілей освіти взагалі й ПТО зокрема, зумовлених сучасними потребами особистості, суспільства і держави.

ПТО є важливим компонентом соціального життя. У зв'язку з цим розвиток ПТО як соціальної системи й інституту, а також управління її розвитком можливе за умови дотримання ключового принципу – принципу соціальної доцільності змін, застосування якого означає, що розвиток ПТО, в першу чергу, має привести до результатів, що відповідають очікуванням усіх зацікавлених спільнот і задовольняють основні соціальні потреби населення. Управління має бути орієнтованим на досягнення саме таких результатів і забезпечувати розвиток ПТО.

Управління розвитком – це частина управлінського процесу, за допомогою якого забезпечується цілеспрямованість і організованість створення умов, що сприяють стійкому розвитку освіти і її компонентів в умовах ринкової економіки. Розвиток ПТО розуміємо як процес використання внутрішніх і зовнішніх, реальних і потенційних можливостей для досягнення якісно нових прогресивних освітніх результатів, нових якостей ПТО, що сприяють виконанню її місії й характеризуються позитивною динамікою. Такий розвиток досягається шляхом реалізації системи програм розвитку, об'єднаних загальним баченням результатів змін.

Пріоритетними напрямками управління розвитком ПТО є:

1) децентралізація управління освітою: подолати надмірну централізацію управління освітою; повноваження і відповідальність більшою мірою делегувати на рівень навчального закладу; стимулювати розвиток конкуренції між навчальними закладами різних типів та форм власності у наданні якісних освітніх послуг. У перспективі – закріплення за учнями державних коштів, що виділяються на навчання; надання навчальним закладам повноважень самостійно обирати програми навчання, підручники та навчальні посібники з числа допущених Міністерством освіти і науки України до використання, а також працювати за власними робочими навчальними та виховними програмами, що розроблені на основі обраних, з урахуванням запитів та інтересів учнів і потреб місцевої громади;

2) автономія навчальних закладів: забезпечення на практиці автономії навчальних закладів та державно-громадського управління ними; стимулювання навчальних закладів до автономії в адмініструванні, кадровій і бюджетній політиці; посилення відповідальності навчальних закладів за якість наданими ними освітніх послуг;

3) приведення освіти у відповідність до стандартів ЄС: модернізація державних стандартів освіти; вони не тільки визначатимуть мінімальні результати (компетенції) та відображатимуть зміст, але й розкриватимуть обов'язкові умови та ресурси, необхідні для реалізації стандарту.

Аналіз директивних та нормативних документів про освіту взагалі й ПТО зокрема, сучасної літератури, що висвітлюють специфічні умови трансформації управління ПТО в умовах ринкової економіки, дав змогу виявити найнеобхідніші заходи для досягнення нової якості професійної освіти, адаптації ПТО до нових, ринкових механізмів економіки, а саме:

організаційні (розроблення нормативно-правових актів щодо забезпечення здійснення оптимізації мережі ПТНЗ з урахуванням розвитку економіки держави та ринку праці; структурна й інституційна перебудова професійної освіти, оптимізація мережі її установ, розроблення різних моделей інтеграції; усунення сегментації професійної освіти, а також

диспропорцій у підготовці кадрів; оптимізація переліків професій і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка кадрів; розвиток зв'язків системи освіти з економікою, виробництвом, ринком праці тощо; забезпечення участі роботодавців та інших соціальних партнерів у вирішенні проблем професійної освіти, зокрема щодо розроблення освітніх стандартів, що узгоджуються з сучасними кваліфікаційними вимогами (професійними стандартами), у формуванні замовлення на підготовку фахівців);

економічні (прогнозування потреб ринку праці і створення кооперації мережі професійних освітніх установ, служб зайнятості й галузевих міністерств (агентств); виділення засобів на розвиток ПТО з бюджетів усіх рівнів і забезпечення цільового використання засобів, що виділяються на потреби професійної освіти; багатоканальне фінансування професійної освіти; розширення на базі ПТНЗ додаткових платних освітніх послуг як засобу задоволення підвищеного освітнього попиту, і як внутрішнього ресурсу фінансування навчального закладу; підвищення інвестиційної привабливості ПТО для вкладення засобів підприємств, організацій і громадян, модернізація організаційно-економічних механізмів, спрямованих на збільшення обсягу позабюджетних засобів та поліпшення використання цих засобів.

управлінські (розвиток громадської складової управління ПТО; поглиблення автономії ПТНЗ (передача окремих функцій управління державним ПТНЗ, самостійність у розпорядженні ресурсами й прибутками від своєї діяльності), посилення відповідальності суб'єктів управління на всіх рівнях; запровадження інноваційних методів управління) тощо.